

ऋण असुली र कर्जा असुली न्यायाधिकरण सम्बन्धी कानुनी तथा व्यवहारिक पक्षहरु

अधिबक्ता शिव अधिकारी

कानुनी सल्लाहकार

NEFSCUN

Email: shiva.10368@gmail.com

Mobile: 9851222876

ऋण के हो ?

- ऋण- दिइएको वा लिइएको सापटी

जसमा,

- उद्देश्य
- समयावधि
- प्रतिफल
- फिर्ता गर्ने शर्त

निश्चित गरिएको हुन्छ

- ऋण लगानी

सुरक्षित (जोखिम रहित)

दिगो

गुणस्तरीय

ऋण कारोवार सम्बन्धी सहकारी ऐन, २०७४ को कानुनी व्यवस्था

- सहकारी संस्था वा संघले **कारोवार**, व्यवसाय, उद्योग वा परियोजना संचालन गर्न सक्ने (सहकारी ऐन, २०७४ को दफा २१)
- **कार्यक्षेत्रमा आधारित र सदस्य केन्द्रीत** भई आफ्ना सदस्यहरुको आर्थिक, सामाजिक तथा साँस्कृतिक समृद्धि हासिल गर्नु संस्था वा संघको मुख्य उद्देश्य हुने (ऐनको दफा २४)
- सदस्य र आफ्नो व्यवसायको हित प्रवर्द्धन तथा सो को वजारीकण गर्ने, गराउने (ऐनको दफा २५ ख)
- संस्था वा संघले गर्ने उत्पादन तथा सेवाको मापदण्ड निर्धारण गरी **गुणस्तर सुधार, आर्थिक स्थायित्व र जोखिम व्यवस्थापन** सम्बन्धी कार्य गर्ने (ऐनको दफा २५ड)
- संस्था वा संघको **व्यवसायिक प्रवर्द्धन तथा विकास** सम्बन्धी क्रियाकलापहरु सञ्चालन गर्ने (ऐनको दफा २५छ)
- सहकारी संस्थाले **सदस्य केन्द्रित भई बचत तथा ऋणको कारोवार** गर्नु पर्ने (ऐनको दफा ५०)
- सहकारी संस्थामा सदस्यको व्यक्तिगत बचतको सीमा प्राथमिक पुँजीकोषको १०% सम्म हुन सक्ने र सहकारी संस्थाको सदस्यलाई प्राथमिक पुँजीकोषको १५ % भन्दा बढी रकम ऋण प्रवाह गर्न सकिने छैन (ऐनको दफा ५२ (१) र (२))
- ऋण असुली सम्बन्धी व्यवस्था (परिच्छेद १४)

ऋण तिर्नुपर्ने दायित्वको प्राथमिकताक्रम

- ✓ ऋणी
- ✓ धितो सुरक्षण,
- ✓ व्यक्तिगत जमानी, सामुहिक जमानी
- ✓ धितो मुल्यांकनकर्ता (गलत धितो मुल्यांकनको अवस्थामा)
- ✓ ऋण लगानी / स्वीकृत गर्ने व्यक्ति वा निकाय
(गलत ऋण लगानी भएको अवस्थामा)

ऋण असुली प्रक्रिया

- ऋणीसँग नियमित सम्पर्क (भेटघाट, फोन, एसएमएस, इमेल)
  - निरीक्षण तथा अनुगमन (स्थलगत तथा गैर स्थलगत)
  - किस्ता/भाखा नाघ्नुपूर्व स्मरण पत्र (१५ दिने)
  - ताकेता पत्र (३५ दिने, १५ दिने)
  - धितोदातालाई समेत ताकेता पत्रको बोधार्थ पठाउने
  - कालो सूचीमा राख्ने (ऋणको अपचलन गरेमा वा भाखा नाघेको अवस्थामा)
  - सामाजिक, सामुहिक दवाव, अवसर/सुविधाबाट बञ्चित गर्ने
  - धितो रोक्काको अवस्था एकिकन गर्ने
  - ऋण असुलीका कानुनी प्रक्रिया अघि बढाउने (धितो लिलामी, धितो सकार, असुली मुद्दा)
- (यी सबै कृयाकलाप प्रमाणित हुने कागजातहरु कर्जा फाइलमा समावेश गरी राख्नु पर्दछ)

धितो लिलामी गर्न पाउने ३ अवस्थाहरु (सहकारी ऐन, २०७४ को दफा ७९(१))

- ऋणीले ऋण सम्झौता वा शर्त कबुलियतको पालना नगरेमा,
- लिखतको भाखाभिन्न ऋणको साँबा व्याज र हर्जाना चुक्ता नगरेमा,
- ऋण लिएको रकम सम्बन्धित काममा नलगाई हिनामिना गरेको देखिएमा ।

लिलामी गर्दा पहिला धितो सम्पत्ति, त्यसपछि रोक्का गरेको सम्पत्ति, व्यक्तिगत/सामुहिक जमानीकर्ताको (धनजमानी दिनेको) सम्पत्ति क्रमशः लिलाम बिक्री गर्नु पर्दछ ।

धितोबाट असुल उपर हुन नसकेमा ऋणीको अन्य जायजेथाबाट असुल उपर गर्न सकिने (दफा ७९(३) र नियमावलीको नियम ३२)

(यो कानुनी व्यवस्थासँग सहकारी नियमन प्राधिकरणको मापदण्ड बाभिएको छ)

धितो लिलामी प्रक्रिया

- कर्जा चुक्ता गर्न आउने बारे ३५ दिने पत्र र सार्वजनिक सूचना (३५ दिने) प्रकाशित गर्ने (सहकारी नियमावली, २०७५ को नियम ३०(१)(क) (ख) (घ))
- लिलाम बिक्रीको सार्वजनिक सूचना (३५ दिने, १५ दिने) प्रकाशित गर्ने,
- धितो पुनरमुल्यांकन गर्ने, चलनचल्तीको न्युनतम मुल्य कायम गर्ने (नियम ३०(१)(च))
- लिलामी प्रक्रिया स्थगित गर्न सक्ने अवस्थाहरु (नियम ३१)
- लिलाम बढाबढ वा गोप्य शिलबन्दी बोलपत्र
- बोलकबोल प्रक्रिया र धरौटी व्यवस्था
- प्रतिनिधिहरुको रोहवरमा रितपूर्वकको मुचुल्का (नियम ३०(२))
- लिलाम सदर बदरको निर्णय
- बोलकबोल रकम जम्मा गर्ने र धितो नामसारी दा.खा

धितो सकार गर्ने प्रक्रिया

- धितो सम्पत्ति लिलाम बिक्री हुन नसकेमा संस्था आफैले स्वामित्वमा लिने प्रकृया (सहकारी नियमावली, २०७५ को नियम ३५)
- दोश्रो पटकको लिलामी सूचना (१५ दिने?) मा लिलाम बिक्री नभएमा संस्था आफैले सकार गर्न सक्ने कुरा उल्लेख गर्ने,
- धितो लिलाम बिक्री गर्दा कसैको पनि बोलकबोल पर्न नआएको मुचुल्का
- धितो सकार गर्दा कायम भएको चलन चल्तीको न्युनतम मुल्य वा सावाँ, व्याज, हर्जाना समेतको कूल लेना रकममध्ये जुन कम हुन्छ सोही रकममा सकार गर्ने (?)
- सकार गरेको सम्बन्धमा संचालक समितिबाट निर्णय गर्ने,
- सकार गरेको सम्पत्ति संस्थाको नाउँमा नामसारी दाखेल खारेज गर्ने
- ऋणी वा धितोदाताले सकार गरेको ६ महिनाभित्रमा फिर्ता लैजान सक्ने व्यवस्था
- सकार गरेको ६ महिना पश्चात संघको गैरबैकिङ्ग सम्पत्ति हुने
- लेना रकमभन्दा कम मुल्यमा सकार गरेको अवस्थामा बाँकी रकम सोही आर्थिक वर्षमा खर्च लेख्ने, (?)

धितो नभएको वा धितोले कर्जा चुक्ता नभएको हकमा

- सहकारी ऐन, २०७४ को दफा ७९(३) बमोजिम ऋणीले राखेको धितोबाट संघको लेना रकम असुल उपर हुन नसकेमा ऋणीको हकलाग्ने अन्य जायजेथाबाट असुल उपर गर्न सकिने,
- दफा ८३ बमोजिम कसैले सहकारी संस्थालाई तिर्नु बुझाउनु पर्ने रकम नतिरेमा संस्थाले त्यस्तो व्यक्तिको जायजेथाबाट असुल उपर गर्न सक्ने व्यवस्था ।
- रोक्का राख्ने सम्बन्धी व्यवस्था (सहकारी ऐन, २०७४ को दफा ८४)
- सहकारी नियमावली २०७५, नियम ३२ को व्यवस्था

३२. असुलउपर हुन नसकेको रकम अरु जायजेथाबाट असुलउपर गर्ने : (१) धितो राखेको सम्पत्ति लिलाम बिक्री गर्दा आएको रकमबाट सावाँ, ब्याज र हर्जानाको रकम असुलउपर हुन नसकेमा ऐन तथा प्रचलित कानूनबमोजिम बाँकी बक्यौता असुलउपर गर्नुपर्ने व्यक्तिको हकभोगको अन्य जायजेथाबाट नियम ३० मा उल्लिखित कार्यविधि अपनाई लिलाम बिक्री गरी असुलउपर गर्नुपर्नेछ ।

(२) मोहीले लिएको ऋणको हकमा निजले कमाएको बाली लिलाम बिक्री गरी सावाँ, ब्याज र हर्जानाको रकम असुलउपर गर्नुपर्नेछ ।

(३) उपनियम (१) र (२) बमोजिम लिलाम बिक्री गर्दा लिलाम बिक्री हुने दिनसम्मको सावाँ, ब्याज र हर्जानाको रकम असुलउपर गरी बाँकी हुन आएको रकम सरोकारवाला व्यक्तिलाई फिर्ता दिनुपर्नेछ ।

ऋणको अपलेखन

- प्रचलित व्यवस्था अनुसार सम्पूर्ण असुली प्रक्रिया अवलम्बन गर्दा पनि कर्जा असुल उपर हुन नसकेमा त्यस्तो कर्जालाई वासलातबाट समेत अलग गरि कर्जा अपलेखन गरिन्छ ।
- यसरी अपलेखन गरिएको कर्जाको लागि नोक्सानी व्यवस्था वापत रकम छुट्याउनु पर्दैन
- अपलेखन गरिएको कर्जा असुल उपर भएमा संस्थाको आम्दानी बाँधिन्छ ।

गैरबैंकिङ्ग सम्पत्ति बिक्री

- ✓ डाँक बढाबढ/सिलबन्दी वोलपत्र आव्हान गरी बिक्री गर्न सकिने
- ✓ शेयर धितो धितोपत्र कारोवार ऐन बमोजिम दोश्रो बजारमा बिक्री गर्ने,
- ✓ गैरबैंकिङ्ग सम्पत्ति बिक्री गर्नुपूर्व मुल्यांकन गरी न्युनतम मुल्य कायम गर्ने,
- ✓ सम्पत्ति बिक्री सम्बन्धी (कम्तिमा १५ दिने?) सार्वजनिक सूचना प्रकाशित गर्ने,
- ✓ समान्यतया:अचल सम्पत्ति गोप्य सिलबन्दी वोलपत्रका माध्यमबाट र चल सम्पत्ति डाँक बढाबढका माध्यमबाट बिक्री गर्ने,
- ✓ न्युनतम मुल्यभन्दा कम अंकको वोलपत्रका आधारमा बिक्री गर्न नहुने,
- ✓ बिक्री वापत प्राप्त सबै रकम आम्दानी बाँध्न पाउने, ऋणीलाई फिर्ता गर्नु नपर्ने ।

कर्जा सूचना केन्द्र

- कर्जा प्रवाहमा सुद्धता कायम गरी कर्जा प्रवाह सम्बन्धी सूचना प्राप्त गर्न नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ बमोजिम स्थापना भएको कर्जा सूचना केन्द्रमा सहकारी संस्थाहरु समेत आवद्ध हुने,
- बचत तथा ऋणको मुख्य कारोवार गर्ने सहकारी संस्था केन्द्रको सदस्य हुने,
- कर्जा सूचना केन्द्रले ऋणको विवरण प्राप्त गर्ने, संरक्षण गर्ने, विश्लेषण गर्ने र मागका आधारमा सूचना उपलब्ध गराउने,

कालोसूचि सम्बन्धी व्यवस्था

- कर्जा सूचना केन्द्रले आफ्ना सदस्य रहेका सहकारी संस्थाहरुबाट ऋण लिई रकमको अपचलन गर्ने वा भाखाभिन्न ऋणको साँवा व्याज फिर्ता नगर्ने व्यक्तिको नाम नामेसी सहित कालोसूचि प्रकाशित गर्ने,
- कालोसूचिमा १० लाखभन्दा बढी कर्जाको भाखा नाघेका ऋणी, धितोदाता र जमानीकर्ताको समेत नाम प्रकाशित हुने,
- कालोसूचिमा नाम प्रकाशित भएका ग्राहकले कुनैपनि सदस्य संस्थाबाट कर्जा तथा निक्षेप कारोवार गर्न नपाउने,
- सूचना प्रकाशित गर्दा निर्धारित मापदण्ड र सदस्य संस्थाको सिफारिसलाई आधार लिनुपर्ने,
- सदस्य संस्थाबाट प्राप्त सिफारिसका आधारमा कालोसूचिबाट हटाउन सकिने ।

कर्जा असुली न्यायाधिकरण सम्बन्धी अवधारणा

- सहकारी अभियानको रक्षा कवच हो
- सहकारी क्षेत्रको कर्जा असुलीका लागि खोलिएको एक छुट्टै न्यायिक निकाय हो
- असुली मुद्दा हेर्ने मात्र नभई ऋण असुली समेत गराइदिन्छ
- ऋण असुलीका लागि अन्तिम अस्त्र हो

कर्जा असुली न्यायाधिकरण सम्बन्धी कानुनी व्यवस्था

(सहकारी ऐन, २०७४ को दफा ८२ र सहकारी नियमावली, २०७५ को परिच्छेद १०)

- कर्जा असुली न्यायाधिकरणको गठन,
- संस्थाको कर्जा असुली सम्बन्धी मुद्दाको सुरु कारवाही र किनारा गर्ने
- सहकारी संस्थाले असुल उपर गर्नुपर्ने रकम असुल उपर गर्न नसकेको खण्डमा असुल उपर गराई पाउन न्यायाधिकरण समक्ष उजुरी दिनु पर्ने
- उजुरी दिनुभन्दा अघि **कर्जा असुलउपर गर्न यथेष्ट मात्रामा प्रयास तथा कारवाही भएको हुनु पर्ने**
- **कर्जा भाखा नाघेको एक वर्षपछिको चार वर्षभित्र** दावी रकमको ०.२५ प्रतिशत दस्तुर सहित असुली मुद्दा दायर गर्न सक्ने, यसअघि ५ वर्ष भाखा नाघेकोमा **नियमावली प्रारम्भ भएको मितिले २ वर्षभित्र** उजुरी दिन सकिने
- ऋणी र संस्थाबीच मिलापत्र हुन सक्ने
- फैसला उपर चित्त नबुझेमा असुलउपर गर्नुपर्ने ठहर भएको रकमको ३० प्रतिशत धरौटी राखी उच्च अदालतमा पुनरावेदन गर्न सक्ने,
- न्यायाधिकरणले फैसला अन्तिम भएपछि धितो राखेको सम्पत्ति वा ऋणी वा जमानतकर्ताको अन्य सम्पत्ति समेतबाट लिलाम बिक्री गरी वा अन्य व्यवस्था गरी संस्थाको ऋण असुली गरिदिने,
- असुली गरेको रकमको १ प्रतिशत दस्तुर संस्थाले बुझाउनु पर्ने,

उजुरी निवेदनमा खुलाउनु पर्ने कुराहरू

- सहकारी संस्थाको नाम, दर्ता नं, ठेगाना र सम्पर्क नम्बर
- प्रतिवादीहरूको विवरण (ऋणी, धितोदाता र जमानीकर्ताको नाम, थर, तिनपुस्ते विवरण, ठेगाना, नागरिकता नं. र सम्पर्क नम्बर)
- कर्जा स्वीकृत मिति, कर्जा रकम, व्याजदर र कर्जाको भाखाम्याद
- धितोको विवरण
- कर्जाको साँवा, व्याज, हर्जाना असुलीको विवरण
- असुल उपर गर्न बाँकी कर्जाको साँवा, व्याज, हर्जाना र अन्य दस्तुर (कूल दावी रकम)
- हदम्याद (भाखा नाघेको १ वर्ष पछिको ४ वर्ष अवधि भित्रको)
- ऋण असुली शुल्क बापत अग्रिम रूपमा बुझाउनु पर्ने रकम (दावी रकमको ०.२५%)
- कर्जा असुल उपर गर्न सहकारी संस्थाले एथेष्ट मात्रामा गरेको प्रयास तथा कारवाहीको विवरण,
- दाबीलाई पुष्टि हुने गरी आवश्यक प्रमाण तथा कागजातहरू,
- न्यायाधिकरणले जारी गरेको नमुना फर्मेट बमोजिम तयार गरिएको उजुरी निवेदन ।

मुद्दा दायर गर्नु अघि एथेष्ट मात्रामा असुली प्रयास गर्नु पर्ने भनेको के हो?

- ऋणीसँग नियमित सम्पर्क (भेटघाट, फोन, एसएमएस, इमेल) गरेको
  - पर्याप्त अनुगमन तथा निरीक्षण गरेको
  - किस्ता/भाखा नाघ्नुपूर्व स्मरण पत्र (१५ दिने) दिएको
  - ताकेता पत्रहरु ३५ दिने, १५ दिने(धितोदाता र जमानीकर्ता समेतलाई) पठाएको
  - ऋण असुलीका लागि सामाजिक तथा सामुहिक दवाव सिर्जना गरेको
  - कर्जा चुक्ता गर्न आउने बारेको सार्वजनिक सूचना (३५ दिने) प्रकाशित गरेको
  - धितो लिलामी/धितो सकार प्रकृया पूरा भएको
  - **कालो सूचिमा राखेको**
  - कर्जा असुली न्यायाधिकरणमा मुद्दा दायर गर्ने बारेमा ऋणी, धितोदाता र जमानीकर्तालाई लिखित जानकारी दिएको
- (यी सबै कृयाकलाप प्रमाणित हुने कागजातहरु कर्जा फाइलमा समावेश गरी राख्नु पर्दछ)

उजुरी निवेदनसाथ पेश गर्नुपर्ने आवश्यक कागजातहरू

- संस्थाको दर्ता प्रमाण पत्र र स्थायी लेखा नम्बर
- मुद्दा दर्ता गर्ने सम्बन्धी र अख्तियारी दिने सम्बन्धी संचालक समितिको निर्णय
- अख्तियारवालाको नागरिकताको प्रमाण पत्र
- ऋणीको कर्जा मागको निवेदन
- कर्जा स्वीकृत गर्ने निर्णय
- कर्जा स्वीकृती पत्र
- धितो लिखत, रोकका पत्र, मन्जुरीनामा, जमानी पत्र, आन्तरिक तमसुक
- विना धितो कर्जाको हकमा ऋणी तथा जमानीकर्ताको अचल सम्पत्तिको विवरण
- कर्जाको सुरु देखिको स्टेटमेण्ट
- स्मरण पत्र तथा ताकेता पत्रहरू
- कर्जा चुक्ता गर्न आउने वारेको सार्वजनिक सूचना तथा धितो लिलामी सूचनाहरू
- धितो लिलामी (भएको वा नभएको) मुचुल्का
- संस्थाले धितो सकार गरेको भए सो सम्बन्धी कागजातहरू
- न्यायाधिकरणमा मुद्दा दायर गरिने वारेको ऋणी, धितोदाता, जमानीकर्तालाई लेखिएको पत्र

(मुद्दा दर्ता गर्न जाँदा यी कागजातहरूको सक्कल फाईल समेत साथै लिई जानु पर्दछ)

सम्बन्धित ऐन, नियमहरू

- सहकारी ऐन, २०७४
- सहकारी नियमावली, २०७५
- प्रदेश तथा पालिका सहकारी ऐन, नियमहरू
- संस्थाको विनियम, ऋण नीति तथा अन्य नीतिगत व्यवस्थाहरू,
- नियमनकारी निकायका निर्देशन तथा परिपत्रहरू
- साधारण सभा र संचालक समितिका निर्णयहरू

जिज्ञासा तथा छलफल

१.

२.

३.

४.

५.

Adobe Stock | #424889929